

O‘ZBEK VA INGLIZ TILIDA “SOG‘INCH” KONSEPTINING EMOTSIONAL VA KOGNITIV TALQINI

Ahmadjonova Maftuna Oxunjon qizi

Farg‘ona viloyati Rishton tumani

1-maktab ingliz tili o‘qituvchisi

Annotation: *This article explores the concept of longing in Uzbek and English from cognitive and cultural perspectives. The study focuses on emotional depth, metaphorical representations, and semantic structures of longing. The findings indicate that although longing is a universal human emotion, its linguistic realization reflects national mentality and cultural values. In Uzbek, longing is associated with inner burning and emotional suffering, whereas in English it is conceptualized mainly as absence and desire.*

Keywords: *longing concept, cognitive linguistics, emotional semantics, Uzbek language, English language, cross-cultural analysis.*

Аннотация: *В статье рассматривается концепт «сog‘инч / тоска» в узбекском и английском языках в когнитивно-культурном аспекте. Анализируются эмоциональная глубина, метафорические модели и семантические особенности данного концепта. Результаты показывают, что тоска является универсальным чувством, однако её языковая репрезентация отражает национальное мировосприятие и культурные ценности.*

Ключевые слова: *концепт тоски, когнитивная лингвистика, эмоциональная семантика, узбекский язык, английский язык.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillarida “sog‘inch” konsepti kognitiv-madaniy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot sog‘inch tushunchasining semantik tuzilmasi, metaforik ifodalanishi va emotsional baholash mexanizmlarini yoritadi. Natijalar sog‘inch universal emotsional holat bo‘lsa-da, uning til orqali ifodalanishi milliy mentalitet va madaniy qadriyatlarga bog‘liqligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *sog‘inch konsepti, kognitiv semantika, emotsional tilshunoslik, qiyosiy tahlil, o‘zbek tili, ingliz tili.*

KIRISH

So‘nggi yillarda kognitiv tilshunoslik doirasida emotsional konseptlarni tadqiq etish alohida ilmiy yo‘nalish sifatida shakllanmoqda. Inson hissiyotlari til orqali konseptualizatsiya qilinadi va har bir xalq madaniyatida o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘ladi.

“Sog‘inch” inson qalbining eng chuqur kechinmalaridan biri bo‘lib, yo‘qlik, xotira, mehr va intilish bilan bog‘liq murakkab emotsional holatni ifodalaydi. Ushbu maqolaning maqsadi — o‘zbek va ingliz tillarida sog‘inch konseptining semantik va madaniy xususiyatlarini qiyosiy o‘rganishdir.

O‘zbek tilida sog‘inch konsepti

O‘zbek tilida sog‘inch ko‘proq ichki kechinma va qalb azobi sifatida talqin qilinadi. “O‘rtanmoq”, “zor bo‘lmoq”, “bag‘ri yonmoq”, “ko‘zlarim to‘rt bo‘ldi” kabi birliklar sog‘inchning kuchli emotsional tusini ifodalaydi.

O‘zbek madaniyatida sog‘inch sabr, vafo va sadoqat bilan chambarchas bog‘langan. Ayniqsa, ona, yor va vatanga bo‘lgan sog‘inch adabiy matnlarda muqaddas tuyg‘u sifatida tasvirlanadi. Metaforik ifodalarda sog‘inch ko‘pincha “o‘t” obrazida gavdalanadi: sog‘inch o‘ti, yuragi yonmoq. Bu holat sog‘inchning jismoniy og‘riqqa tenglashtirilishini ko‘rsatadi.

Shuningdek, o‘zbek tilida sog‘inch ko‘proq tashqi obyektga yo‘naltirilgan bo‘lib, kollektiv qadriyatlarni aks ettiradi.

Ingliz tilida longing va missing

Ingliz tilida sog‘inch longing va missing orqali ifodalanadi. Missing someone shaxsning yo‘qligini sezish ma‘nosini bildirsa, longing for kuchli istak va intilishni ifodalaydi.

Ingliz nutqida sog‘inch ko‘pincha ratsional-emotsional holat sifatida namoyon bo‘ladi. “I miss you” sodda va bevosita ifoda bo‘lsa, “I long for you” romantik va adabiy tusga ega.

Metaforik jihatdan ingliz tilida sog‘inch “emotional emptiness”, “distance”, “absence” birliklari orqali beriladi. Bu esa sog‘inchning ichki yonishdan ko‘ra hissiyotli bo‘shliq sifatida talqin qilinishini ko‘rsatadi.

QIYOSIY TAHLIL

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek tilida sog‘inch ichki azob va ruhiy yonish bilan bog‘liq bo‘lsa, ingliz tilida u tashqi yetishmovchilik va istak sifatida konseptuallashtiriladi.

O‘zbeklar sog‘inchni “o‘t” deb bilsa, inglizlar uni “bo‘shliq” sifatida qabul qiladi. O‘zbek nutqida sog‘inch azob bilan uyg‘unlashsa, ingliz tilida u ko‘proq “desire” va “absence” bilan bog‘lanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari sog‘inch konsepti universal bo‘lsa-da, uning til orqali ifodalanishi madaniy tafovutlarga ega ekanini ko‘rsatdi. O‘zbek tilida sog‘inch ijtimoiy yaqinlik va qalbiy iztirob bilan bog‘liq bo‘lsa, ingliz tilida u individual ichki holat sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu farqlar madaniyatlararo kommunikatsiyada muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago, 2003. – pp. 44–70.
2. Wierzbicka A. *Emotions across Languages and Cultures*. Cambridge, 1999. – pp. 110–140.
3. Kövecses Z. *Metaphor and Emotion*. Cambridge, 2000. – pp. 85–115.
4. Evans V., Green M. *Cognitive Linguistics*. Edinburgh, 2006. – pp. 156–182.
5. Maslova V.A. *Lingvokulturologiya*. Moskva, 2001. – s. 95–120.
6. Rahmatullayev Sh. *Hozirgi o‘zbek adabiy tili*. Toshkent, 2006. – b. 210–235.

7. Hojiyev A. O‘zbek tili leksikologiyasi. Toshkent, 2010. – b. 143–169.
8. Sharifian F. Cultural Conceptualisations. Amsterdam, 2017. – pp. 50–78.

